

BIZKAIKO ADITZAREN ERABILERAZ OHARRAK

(Batzarra egin ondorik Mitxelena-k bialdu dituen oharrak bere kontuan harturik zerbait zuzendu da.)

Bilbon bildu dira, karmeldarren Begoñako etxean, 1982-garreneko Abuztuaren 6-an, Euskaltzaindiaren aurreko hileko batzarraren agindua beterik, Aita Lino Akesolo, Pedro Pujana, Juan San Martin eta Alfonso Irigoien jaunak, Hezkuntza, Unibertsitate eta Iker Sailaren Euskara Zerbitzuak Euskaltzaindiari bialdu deutsan “Euskararen erabilera Bizkaiko irakaskuntzan” dalakoa ikertzeko eta bere ganean eritxia emoteko.

Hasteko, aitatu dan sail horretako Euskara Zerbitzuak lan horri ezarri deutsan hitzaurrea irakurri da eta horren ondorik Irigoien-ek ekarririko txostena.

Batzarreko berbak batzeko eskatu jako Irigoieni eta hain zuzen bere hauxe berau da ondorioa.

1. Deklinabideari jagokozanetan Irigoien-ek txostenean esaten dituenak haintzat hartu dira eta horretara **-akaz, -akan, -akana, -akanantz, -akanaino, -akandik** —baita **-akanik** bere—, **-akaitik**, ontzat hartzea erabagi da, eta ez **-ekaz, -ekan, -ekana**, eta abar. Baita **-tarik** eta **-etarik, -(r)endako** eta abar, gehitzea bere, **baten** eta **batean**, biak, bakoxta bere arloan erabiltea, **batzuren, batzurentzat, batzutan, batzutara**, formen ordezt **batzuen, batzuentzat, batzuetan, batzuetara**, eta abar, eta euskera batuko deklinabidean legokezan Bizkaiko erak gogoan hartzea.

2. Aditzari jagokozanetan hurrengo honeek aldatzeko eskatzen da:

a) 23 orr. Oharra ipintea: “**Ditut, dituk / ditun, ditu**, eta era horretakoak hobetzat hartzen dira”.

b) 24 orr. **Darabilzak, darabilzana, darabilz, darabilzuz, -l-** eta guzti ipintea.

d) 25 orr. Goitik behera 1b: **gaituk** eta **gaitun(a)** bere ipintea.

e) 27 orr. **Garabilz** eta **zarabilz, -l-** eta guzti ipintea.

f) 30 orr. **Deuazat, deuzanat, deuzan(a), deuzane** formen ordez **deuadaz, deunadaz, deunaz, deunez** ipintea.

g) 31 orr. **Dinoazat, dinoazanat** formen ordez **dinoadaz, dinoanadaz** ipintea.

h) 32 orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **dakardak / -zak, dakardana(a) / -zana, dakart / -daz, dakardazu / -z, dakardazue / -z, dakarde / -z, 2. dakarrat / -daz, dakarrenat / -daz, dakarra / -z, dakarna / -z, dakarragu / -z, dakarnagu / -z, dakarrie / -z, dakarne / -z, 3. dakarkot / -daz, dakarkok / -zak, dakarkon(a) / -zan(a), dakarko / -z, dakarkogu / -z, dakarkozu / -z, dakarkozue / -z, dakarkie / -z, 1b. dakarguk / -zak, dakarguna (a) / -zan(a), dakargu / -z, dakarguzu / -z, dakarguzue / -z, dakargue / -z, 2b. dakartzut / -daz, dakartzu / -z, dakartzugu / -z, dakartzue / -z, 3b. dakartzuet / -daz, dakartzue / -z, dakartzuegu / -z, dakartzuee / -z, 4. dakarkiet / -daz, dakarkiek / -zak, dakarkien(a) / -zan(a), dakarkie / -z, dakarkiegu / -z, dakarkiezu / -z, dakarkiezue / -z, dakarkiee / -z.**

i) 33. orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **daroadak / zak, daroadan(a) / -zan(a), daroat / -daz, daroadazu / -z, daroadazue / -z, daroade / -z, 2. daroaat / -daz, daroan(a) / -zan(a), daroaa / -z, daroan(a) / -z, daroaa / -z, daroanagu / -z, daroe / -z, daroane / -z, 3. daroakot / -daz, daroakok / -zak, daroakon(a) / -zan(a), daroako / -z, daroakogu / -z, daroakozu / -z, daroakozue / -z, daroake / -z, 1b. daroaguzue / -z, daroanagu / -z, daroagu / -z, daroaguzu / -z, daroaguzue / -z, daroague / -z, 2b. daroatzut / -daz, daroatzu / -z, daroatzugu / -z, daroatzue / -z, 3b. daroatzuet / -daz, daroatzue / -z, daroatzuegu / -z, daroatzuee / -z, 4. daroakiet / -daz, daroakiek / -zak, daroakien(a) / -zan(a), daroakie / -z, daroakiegu / -z, daroakiezu / -z, daroakiezue / -z, daroakie / -z.**

j) 34 orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **darabil-dak / -zak, darabilan(a) / -zan(a), darabilt / -daz, darabildazu / -z, darabil-dazue / -z, darabilde / -z, 2. darabilat / -daz, darabilnat / -daz, darabila / -z, darabiln(a) / -z, darabilagu / -z, darabilenagu / -z, darabile / -z, darabilene / -z, 3. darabilkot / -daz, darabilkok / -zak, darabilkon(a) / -zan(a), darabilko / -z, darabilkogu / -z, darabilkozu / -z, darabilkozue / -z, darabilke / -z, 1b. darabilguk / -zak, darabilgun(a) / -zan(a), darabilgu / -z, darabilguzu / -z, darabilguzue / -z, darabilgue / -z, 2b. darabiltzut / -daz, darabiltzu / -z, darabiltzugu / -z, darabiltzue / -z, 3b. darabiltzuet / -daz, darabiltzue / -z, darabiltzuegu / -z, darabiltzuee / -z, darabilkiet / -daz, darabilkiek / -zak, darabilkien(a) / -zan(a), darabilkie / -z, darabilkiegu / -z, darabilkiezu / -z, darabilkiezue / -z, darabilkie / -z.**

k) 35 orr. **Ninoian, hinoian** eta abar, **ninoan, hinoan** eta abar, ipintea, -o- eta -a- bokalen bitartean -i- barik, aurrekoetan **noa, hoa** eta abar, ipinirik **noanean, hoanean**, eta abar, egitea, **noianean** eta **hoianean** formen ondoan, zabal dabilelako eta baterago datorrelako beste euskalkietako joereagaz. Bar-

din balioko leuke, ostera, **noa** erabilirik gero **noianean** egiteak. Horretara beti **ninoian** eta abar izango lirateke.

l) 40 orr. Oharra ipintea: “**nituan, hituan, zituan** eta **zituen** hobetzat hartzen dira”.

m) 41 orr. **Zenkarren** eta **zenkarren** bereztea, bigarrena **zenkarreen** edo **zenkarrien** ipinirik. Bardin **ekarren** eta **ekarren**. Ibilli aditzarenetan -l- ipintea -z baten aurrean bere: **erabilzan** eta abar, edo **erabiltzan**.

n) 49 orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **heroadak** / -zak, **heroadan(a)** / -zan(a), **eroadan** / -zan, **zeroadan** / -zan, **zeroaden** / -zan, **eroaden** / -zan, 2. **neroaan** / -zan, **neroanan** / -zan, **eroaan** / -zan, **eroanan** / -zan, **geroaaan** / -zan, **geroanan** / -zan, **eroen** / -zan, **eroanen** / -zan, 3. **neroakon** / -zan, **heroakon** / -zan, **eroakon** / -zan, **geroakon** / -zan, **zeroakon** / -zan, **zeroakoen** / -zan, **eroaken** / -zan, 1b. **heroakun** / -zan, **eroakun** / -zan, **zeroakun** / -zan, **zeroakuen** / -zan, **eroakuen** / -zan, 2b. **neroatzun** / -zan, **eroatzun** / -zan, **geroatzun** / -zan, **eroatzuen** / -zan, 3b. **neroatzuen** / -zan, **eroatzuen** / -zan, **geroatzuen** / -zan, **eroatzuen** / -zan, 4. **neroakien** / -zan, **heroakien** / -zan, **eroakien** / -zan, **geroakien** / -zan, **zeroakien** / -zan, **zeroakien** / -zan, **eroakien** / zan.

o) 50 orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **hekardan** / -zan, **ekardan** / -zan, **zenkardan** / -zan, **zenkarden** / -zan, **ekarden** / -zan, 2. **nekarran** / -zan, **nekarnan** / -zan, **ekarran** / -zan, **ekarnan** / -zan, **genkarran** / -zan, **genkarnan** / -zan, **ekarren** / -zan, **ekarnen** / -zan, 3. **nekarkon** / -zan, **hekarkon** / -zan, **ekarkon** / -zan, **genkarkon** / -zan, **zenkarkon** / -zan, **zenkarkien** / -zan, **ekarkien** / -zan, 1b. **hekargun** / -zan, **ekargun** / -zan, **zenkargun** / -zan, **zenkarguen** / -zan, **ekarguen** / -zan, 2b. **nekartzun** / -zan, **ekartzun** / -zan, **genkartzun** / -zan, **ekartzuen** / -zan, 3b. **nekartzuen** / -zan, **ekartzuen** / -zan, **genkartzuen** / -zan, **ekartzueen** / -zan, 4. **nekarkien** / -zan, **nerkarkien** / -zan, **ekarkien** / -zan, **genkarkien** / -zan, **zenkarkien** / -zan, **zenkarkien** / -zan, **ekarkien** / -zan.

p) 51 orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **herabilan** / -zan, **erabilan** / -zan, **zerabilan** / -zan, **zerabilen** / -zan, **erabilen** / -zan, 2. **nerabilan** / -zan, **nerabilnan** / -zan, **erabilan** / -zan, **erabilenan** / -zan, **gerabilan** / -zan, **gerabilnan** / -zan, **erabilen** / -zan, **erabilenen** / -zan, 3. **nerabilkon** / -zan, **herabilkon** / -zan, **erabilkon** / -zan, **gerabilkon** / -zan, **zerabilkon** / -zan, **zerabilkien** / -zan, **erabilkien** / -zan, 1b. **herabilgun** / -zan, **erabilgun** / -zan, **zerabilgun** / -zan, **zerabilguen** / -zan, **erabilguen** / -zan, 2b. **nerabiltzun** / -zan, **erabiltzun** / -zan, **gerabiltzun** / -zan, **erabiltzuen** / -zan, 3b. **nerabiltzuen** / -zan, **erabiltzuen** / -zan, **gerabiltzuen** / -zan, **erabiltzueen** / -zan, 4. **nerabilkien** / -zan, **herabilkien** / -zan, **erabilkien** / -zan, **gerabilkien** / -zan, **zerabilkien** / -zan, **zerabilkien** / -zan, **erabilkien** / -zan, **erabilkien** / -zan.

r) 52 orr. **Balira** aurretik ipintea eta **balitzaz** atzetik.

s) 54 orr. Paradigma guztiko formetan **-tza-** sustraia **-txa-** eran ipintea, hau da, **banintzako** formearren ordeztu, **banintxako** eta abar, aurrekoen bide beretik eta Mogel-en erara.

t) 57 orr. **Bagenbilkoz** zuzen ipintea erratu barik.

u) 63 orr. Paradigma osoa aldatzea. Honela: Goitik behera 1. **bahekart / -daz, balekart / -daz, bazenkart / -daz, bazenkarde / -z, balekarde / -z, 2. banekarra / -daz, banekarn(a) / -daz, balekarra / -z, balekarn(a) / -z, bagenkarra / -z, bagenkarn(a) / -z, balekarre / -z, balekarne / -z, 3. banekarko / -z, bahekarko / -z, balekarko / -z, bagenkarko / -z, bazenkarko / -z, bazenkarkie / -z, balekarkie / -z, 1b. bahekargu / -z, balekargu / -z, bazenkargu / -z, bazenkargue / -z, balekargue / -z, 2b. banekartzu / -z, balekartzu / -z, bagenkartzu / -z, balekartzue / -z, 3b. banekartzue / -z, balekartzue / -z, bagenkartzue / -z, balekartzue / -z, 4. banekarkie / -z, bahekarkie / -z, balekarkie / -z, bagenkarkie / -z, bazenkarkie / -z, bazenkarkie / -z, balekarkie / -z.**

x) 67 orr. **Genduke / -z, zenduke / -z** eta **zendukie / z**, besteen aurretik ipintea, hau da, **geunke / -z, zeunke / -z** eta **zeunkie / -z**, formen aurretik.

z) 77 orr. **Nadin, hadin** eta **dedin** besteen aurretik ipintea, hau da, **nai-**, **haiten** eta **daiten** formen aurretik.

aa) 80 orr. **Deiden** eta **deizuen** zuzen ipintea.

ab) 81 eta 110 orr. Bigarrenean oharra ipini da: "(Sistema barria ere zabaldu da). Literatura tradizioan oinarririk ez dauka". Lehenengoan ez da ipini eta paradigma biak osorik kentzen ez badira ipini beharrezkoa da. Guk gurago genduke biak kentzea, **dait sodan, eitsazu** eta holakoak oso bitxiak eta sustrai eskasekoak direlako euskeraz.

ad) 82 orr. **Nendin, hendin** eta **zedin** aurretik ipintea, hau da, **neintean, heintean** eta **eitean** formen aurretik, eta horreek eurok bere aldaturik, hau da **neinten, heinten** eta **eiten**.

ae) 88 orr. Ez da ezer ipini paradigma horretan eta bertako nota batekin dino: "Idatziz, literatura mailan ez da inoiz erabili". Baina **RS 1596** dalakoan badator forma bat: **quendu deyque** ('hiri'), n.º 136. Mogel-ek bere, **Conf.**, 1881, 130 orr., **esan daikio** darabil, Aita Lino Akesolo-k jakinerazoten dabeenez. Horretara paradigma osatzea erraza da. Egin gura ez balitz formok ipini beharko lirateke gitxienez, erabili gura dituenak bidea zabalik izan daian.

af) 91 orr. Paradigma osoa kendu behar da. **Neintekio, leitekite**, eta horrelakoak Bizkaiko euskeraz **nenkikio, lekiket** edo **lekikit**, eta abar, direlako. **RS 1596** dalakoan holangoak ditugu: **aspertu banequio asper lequiquet** 'si me le vëngasse, vëngarse meya', n.º 10, eta Egaz **manequi ora nequique choriari** 'si volar supiesse trabaria el paxaro', n.º 230. Paradigma osatzea erraza da. Goikoan legez, ipini gura ez balitz formok behintzat ipini beharko lirateke, erabili gura dituenak bidea zabalik izan daian.

ag) 92 orr. Aurrekoaren gauza berbera. Osatzekotan **nenkikion**, **(z)ekikedan** edo **(z)ekikidan** eta abar ipini beharko lirateke.

ah) 93 orr. **ginei / -z, zinei / -z, zineie / -z**, falta dira.

ai) 110 orr. Gurago genduke osorik kentzea, **eitsok**, **eitsazu** eta abar oso bitxiak eta azalekoak direalako euskeraz.

aj) Azkenez, komeniko litzateke paradigmok argitara agertu baino lehenago nor edo nok **-e- / -ee- / -ie / -oe-** pluralizatzailleak barrero arakatzea eritxi ondo ezarririko baten azpian agertu daitezcan.

Eta guzti hau Euskaltzaindiari honela jakinerazotea erabagi da, gero behar direanak bete ondoan erantzuna prestatu daian.

*Idazkari erara
Alfonso Irigoien*